

Nr 36

Utlåtande i anledning av motioner om åtgärder för att underlätta processförfarandet för döva och stumma.

I de till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 966 av herr *Lidgard m. fl.* och II: 619 av herr *Nordstrandh* hemställas, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag rörande åtgärder avsedd att eliminera inverkan av fysiska handikapp inom rättsvården.

I motionerna understryks att rättegångsbalkens bestämmelser om hjälp åt handikappade vid domstolsförhandlingar är knapphändiga. De in-skränker sig till att tolk må anlitas att biträda rätten om den som skall höras är döv eller stum.

Med den muntlighet och omedelbarhet, som präglar det svenska processuella förfarandet, kan även en förhållandevis lindrig hörselskada utgöra hinder att nöjaktigt följa förhandlingarna. Det är därför inte omöjligt att det kan uppkomma rättsförluster för den enskilde; i vart fall kan den handikappade själv få den uppfattningen att han missat något av betydelse för att tillvarata sina intressen.

Hörselhandikappet kan i väsentlig mån elimineras medelst tekniska hjälpmedel påpekar motionärerna. Det borde vara regel att några lokaler i en domstolsbyggnad är utrustade med t. ex. hörselslingor eller andra liknande anordningar.

Det anförda berör en väsentlig rättssäkerhets- och jämlikhetsfråga och torde vara väl förtjänt av en genomlysning i syfte att uppnå förändringar till det bättre. Även om vissa åtgärder, såsom t. ex. indragning av hörselslingor, omgående skulle kunna verkställas anser motionärerna att förhållandena bör bli föremål för en utredning.

Beträffande motiveringen i övrigt får utskottet hänvisa till motion I: 966.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionerna från *byggnadsstyrelsen* och *statens handikappråd* samt berett *Sveriges dövas riksförbund* och *Hörselfrämjandets riksförbund* tillfälle att yttra sig.

Byggnadsstyrelsen anför följande.

Med hänsyn till att hörselskador är ett relativt vanligt handikapp och att tekniska hjälpmedel redan finns för hörselskadade bör enligt styrelsens mening domstolslokaler snarast möjligt utrustas med sådana hjälpmedel, som kan underlätta för hörselskadade att följa en rättegång.

Beträffande de domstolslokaler som förvaltas av styrelsen föreslås att styrelsen får i uppdrag att utreda de tekniska och ekonomiska möjligheterna att utrusta dessa lokaler med hjälpmedel för hörselskadade. Det torde inte räcka med enbart installation av ljudförstärkande anläggningar i lokalerna utan det torde också krävas vissa akustiska förbättringar och anordningar för att undvika störande biljud i form av t. ex. skrapljud och ekoeffekter, vilka alltid förstoras i sådana anläggningar. Styrelsen bör sedan svara för såväl anskaffning som utformning av lämplig utrustning i syfte att uppnå såväl kvantitativ som kvalitativ enhetlighet. Drift- och underhållskostnader bör däremot falla på respektive nyttjare, vilket bör beaktas i dessas anslagsäskanden.

Beträffande åtgärder avsedd att lindra inverkan av övriga fysiska handikapp ävensom total dövhet bör särskild utredning verkställas. En sådan utredning torde i och för sig ej hindra att åtgärder vidtages enl. ovan. Styrelsen föreslår därför att en särskild arbetsgrupp tillsättes vari ingår representanter för berörda handikapporganisationer, läkare och domstolsväsendet samt byggnadsstyrelsen med hänsyn till att byggnadstekniska åtgärder sannolikt blir föremål för diskussioner.

Statens handikappråd avger inget eget yttrande utan hänvisar till av rådet inhämtat remissvar från organisationerna Sveriges dövas riksförbund och Hörselfrämjandets riksförbund.

Sveriges dövas riksförbund (SDR) anser liksom motionärerna att bestämmelserna i rättegångsbalken om tolk till dem som är döva och stumma är alltför knapphändiga och inte utgör någon garanti för att dessa får den hjälp de behöver. Förbundet anför vidare.

När en döv (med döv menas en barndomsdöv eller svårt hörselskadad) kallas till rättegångsförhandlingar, som åtalad, som vittne, käreande eller svarande, skall den döve ha full rätt att själv välja den tolk han eller hon anser bäst kan hjälpa. Utan denna valfrihet kan man inte tala om likhet inför lagen. Att kunna teckenspråk är en sak men att kunna förstå vad en döv säger på teckenspråk är något helt annat och mycket svårare. Av den orsaken måste man ställa mycket stora krav på en rättegångstolk som skall hjälpa döva. Denna tolk måste kunna behärska teckenspråket såväl aktivt som passivt och göra det mycket bra. Detta gäller även i de fall då en döv är kallad till polisförhör.

I dag finns det en tolkförteckning som upptar 173 namn men av dessa kan bara 23 godkännas som rättegångstolkar. Genom de kurser som Skolöverstyrelsen ordnar i samarbete med vårt förbund kommer antalet så småningom att öka.

För de hörselskadade behövs hörselslingor samt i vissa fall en tolk som talar långsamt och tydligt. Såväl både hörselslingor och förstärkare kan av domstol lånas av närmaste Hörcentral.

Sveriges dövas riksförbund vill med hänvisning till ovanstående instämna med motionärerna om att en utredning behövs för att få fram förslag rörande åtgärder avsedda att eliminera inverkan av fysiskt handikapp inom rättsvärdens.

Hörselfrämjandets riksförbund (HfR) anför.

Hörselfrämjandets Riksförbund hemställde den 23 maj 1967 hos Justitie-

departementet om att *hörselskadad* i lagens mening skulle jämföras med en icke svenskspråkig person, varför tolk måtte kunna utnyttjas vid rättslig process och ersättning härför utgå av statliga medel.

Som resultat härav utkom KK 28 maj 1968; lag om tolk för hörsel- och talskadade.

I ifrågavarande lag krävs, att allvarlig hörsel- eller talskada skall föreligga om tolk skall få anlitas. Att bedöma om allvarlig hörsel- eller talskada föreligger är vid en rättegång synnerligen svårt. Även en ringa hörselskada kan, i rättegångslokal med lång efterklangstid och kanske långt avstånd mellan de i rättegångsförhandlingarna deltagande parterna, försämra möjligheterna för den skadade att på ett jämlikt sätt följa rättegångsförhandlingarna, varvid rättssäkerheten kan sättas i fara. Tolkhjälp kan alltså vara befogad även vid hörselskada, som icke diagnostiserats som allvarlig.

För vissa grupper av hörselskadade kan hörseltekniska hjälpmedel underlätta kommunikationerna. I Statens Planverk, Publikation nr 24, observeras, att hinder för att nyttja lokaler t. ex. för hörselskadade bör beaktas vid lokalplanering. »Sålunda bör exempelvis teleslinga byggas in runt samlings-salar och vissa skolsalar även i sådana fall då något omedelbart behov inte är för handen under det att erforderlig förstärkare anskaffas först senare då behov att använda anläggningen uppkommer.»

Teleslinga anbringas i princip genom att en ledning lägges runt en lokals golvsocklar och anslutes till en förstärkare. I det med ledning inringade rummet skapas av förstärkaren ett magnetfält, som påverkar hörapparater så att talet från mikrofon uppfattas betydligt bättre. Det gäller endast de hörselskadade, som använder hörapparat eller särskild härför avsedd hörstav. Alla statsbidragsberättigade hörapparater är utrustade med telespole för mottagning i magnetfält.

Framhållas bör, att vid utnyttjande av teleslinga kan — då underhandlingar till dom eller beslut skall föras inom stängda dörrar och rätten finner detta ej kunna ske offentligt — möjlighet finnas att, om teleslinga är påslagen, med hörapparat följa förhandlingarna utanför den stängda lokalen.

Utskottet

Utskottet finner i likhet med motionärerna angeläget att de hinder som kan finnas för handikappade att följa domstolsförhandlingar så långt möjligt undanröjes. I motionerna berörs i huvudsak de svårigheter som i detta hänseende kan drabba döva och stumma men nämnes även handikappade i övrigt.

Utskottet vill framhålla att enligt av statens planverk utfärdade handikappbyggnormer bör i lokaler till vilka allmänheten äger tillträde finnas anordningar till hjälp för personer med nedsatt rörelseförmåga. Vid planeringen av sådana lokaler bör även behoven för dem som har t. ex. hörselskador beaktas. I byggnormerna och i motionerna nämnes i detta hänseende anordningar med hörselslingor och därtill hörande förstärkare.

Utskottet vill erinra om att lokalhållningsskyldigheten f. n. fullgöres i fråga om häradsrätterna av tingshusbyggnadsskyldige och i fråga om

rådhusrätterna av vederbörande städer. Enligt beslut av årets riksdag skall lokalhållningen för de allmänna underrätterna övertas av staten fr. o. m. den 1 januari 1971. Detta innebär bl. a. att samtliga domstolslokaler kommer att förvaltas av byggnadsstyrelsen dels centralt, dels genom styrelsens regionala organ. Styrelsen torde komma att tilldelas särskilda resurser för denna uppgift.

Som framgår av byggnadsstyrelsens yttrande är styrelsen av den uppfattningen att domstolslokaler bör vara utrustade med hjälpmedel för hörselskadade m. m. Såvitt utskottet kunnat bedöma bör det efter förstatligandet ankomma på styrelsen att ta de initiativ som kan finnas erforderliga för en tillfredsställande utrustning av lokalerna i detta hänseende.

Utskottet finner med hänvisning till det anförda inte skäl förorda motionärernas förslag om en utredning utan hemställer

att de likalydande motionerna I: 966 och II: 619 inte må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 28 april 1970

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Eric Peterson (fp), Yngve Persson* (s), Helge Karlsson (s), Kilsmo (fp), Karl Gustav Pettersson* (s), fröken Stenberg (m), herrar Ernst Olsson (cp), Hansson (s), Svanström (cp), Ove Karlsson* (s), Thorle Nilsson* (s) och fru Florén-Winther (m);

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm (s), herrar Larsson i Borrby (cp), Rimås (fp), Johansson i Skärstad (cp), Hugosson (s), fru Fränkel (fp), herrar Nilsson i Agnäs* (m), Häll (s) och Gadd (s).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.